

munkahely, sem a rang, mint az élete. Ám a jó pásztor mindig a helyén marad, és védelmez bármi áron.

Ugyanazért hangoztatja az egyház a saját létét, amiért egyesek kiteszik a közösségi oldalakra, hogy mit esznek, kivél buliznak, vagy éppen tüntetésen vesznek részt. Ez nem változtat de facto a dolgokon, de a kihirdetésük mégis megerősítés lehet mások számára.

Miért zavar minket jobban „A” kijelentése, mint „B”-é? Miért a heti egy vallásórán vagyunk kiakadva és nem a heti kémián vagy rajzon vagy egyeben? Miért ez piszkálja a csőrünket? Ha egy férfi szakállasan női nagyestélyit vesz fel, és Conchitának nevezeti magát, elnézőek vagyunk vele, mert joga van hozzá.

De ha valaki azt mondja, hogy vallásos, hogy hisz a krisztusi minőségben, már nem tudunk vele ugyanolyan elnézőek lenni. Miért? Az előbbi még újdonságszámba megy, az utóbbira meg már túl sok jelentés rakódott rá. Ezért pedig véleményem szerint az egyház és a vallásos emberek a hibásak, és ugyanolyan mértékben felelősek azok az emberek is, akik értelmiséginek vallják magukat. Hiszen az értelmiségiben előbb kellene működnie az ismeretigénynek, mint az előítéletnek. Az óhéber kultúra beleivódott az Ószövetség révén egész európai kultúránkba, a zsidóság napjainkban is jelentős népcsoport. Az Újszövetségben rejülő ünneptörténetek, a nyelvi kifejezések részei minden-

napjainknak és általános műveltségünknek. Adyt és József Attilát meg lehet érteni bibliai vagy istentiszteleti élmények nélkül, de ezen élményekkel sokkal gazdagabb jelentésmező tárul elénk. Fölösleges folytatni a felsorolást.

Az értelmiségieknek illene tájékozottnak lenni e téren is. Illene különbséget tenni egyház és Isten, vallás és hit között. Ahogy a vallásos ember is különbséget tehetne álszentség és szentség, látszat és igazság, hagyomány és hűség között.

Ítéltetek el, de attól még ott marad az az idegesítő mustármag, az a csepp fény. Kezdtetek vele valamit. Ne haragudjatok rá, dédelgessétek. Egyháztól és minden ember alkotta rendszertől függetlenül. Szükségeitek van rá, szükségeitek van egymásra, nevezétek akár Istennek, akár Riának, mint József Attila. Mert az embernek emberre és emberségre van szüksége, és nem baráti vagy ellenséges rendszerekre.

ALFÖLDI IMRE

Tejfoggal kőbe (15.)

Regényes önéletrajzi krónika apámról s magamról

Társadalom

Az 1924-ben Nagyváradon született krónikaíró annak a Mozog Nagy Imrének a fia, akinek önéletírását Jár a baka, jár címmel közöltük folyóiratunk 2016–17-beli számaiban. Az Alföldi Imre írói álnevet használó ifjabbik Nagy Imre emlékiratai édesapja hagyatékával együtt kerültek hozzánk. A vaskos gépiratköteg élére szerzőnk a következő, sokat sejtető megjegyzést fűzte: „Egy hegedűművésznek készül, de végül is középszerű írásipari dolgozóvá kisiklott váradi fiatalember emlékeiből.” A gyermek- és ifjúkorát, tanulóéveit Váradon töltő fiatalember ígéretesnek tűnő zenei pályafutását a második világháború végén – leventeként – a frontra kerülés, majd a hadifogság pokla törte meg. Kalandos úton hazavergődve, mintegy pótcselekvésként állt be „írásipari dolgozó”-nak. Újságíróként előbb szülővárosában tevékenykedett, majd Budapestre költözve különböző lapok, illetve a Rádiókabaré munkatársa lett. Krimiszerzőként öt kötete jelent meg, részint a Népszava kiadásában. Önéletírásának sorozatban közlendő részeit a születésétől 1947-ig terjedő időszakból válogattuk.

Sz. A.

Apánk lemondott az ő egyéni boldogságáról, a válásról, ifjúkori párjával, Ágnessel való összeházasodásáról, egy meggyőződése szerint hozzá méltóbb élettársról, a szerelemről, mindenről, holott mindez megilletné, a gyermekei érdekében is. Egy pillanatra megingott, elhatározta, hogy fogja a két gyerek kezét, és Ágneshez költözik. Nem akarta azonban úgy megtenni, hogy övéivel és anyánk családjával ne tisztázza, mi okból dönt így. Elment hát Érolasziba, előbb Zsófi nagymama első fiával, Lovas Zsigával közölte szándékát, majd Zsófi nénjével is. Hálátlansággal vádolták „önfeláldozó” anyánkkal szemben, nem értette egyikőjük sem, hogy miért oly életbevágó az a telekvásárlás, új ház építése, miért lenne ez érdeke anyánknak is. Albison a nővérét, Etelkát is fölkereste; ő megértette apánkat, egyetértett azzal, hogy ez a házasság kilátástalan, csak arra figyelmeztette apát, hogy vigyázzon, mert az állása is mindinkább az lesz. Nem cél-

szerű mindent felrúgni, segíteni viszont ő sem tudott, bár az akarat meglett volna, mert szerette apánkat, és hitt benne.

Apa dolgavégezetlenül 1929 márciusában nem a Ferenc utcába tért meg érolaszi és albisi Canossa-járásából, hanem a Széles utcai Körös-híd korlátján át a vízbe dobta magát. Úszni nem tudott. Egy román rendőr éppen a hídfőnél ácsorgott, észrevette a kapálózó-fulladozó embert a vízben, bátran és hősiiesen utánaugrott, és kihúzta a partra, leállított egy konfliktust, és hazahozta apánkat a Ferenc utcába! A rendőr nem tudta, mi, miért történt, csak azt, hogy ez a magyar nemzetiségű postás valamiért el akarja dobni magától az életet. Anyánk rettentően megrémült, akár a rendőr, ő is abban volt, hogy a postán történhetett valami, nem tudta ugyanis, hogy Apa miért járt Érolasziban és Albison.

A rendőr, aki a régi időkben is Nagyváradon szolgált, azt mondta szép magyarsággal:

– Nézze, jóember! Én nagyon szégyellem ezt a sok-sok magyar öngyilkost, aki mostanság eldobja az életét. Mint román ember, mint jó román hazafi szégyellem. Mert ezt a mi uraink,

azok a rothadt, de jól meggazdagodott politikusaink idézik elő, fenyegetéseikkel, politikájukkal! Én nem emlékszem, hogy a régi magyar világban egy román embernek azért kellett volna eldobnia magától az életet, mert román. Most viszont az én szolgálatomban már ez a tizenhatodik eset, szerencsére nem végződött tragikusan. Mi a fészkes fenéért kell itt mindenkinek románná lennie? Az én rokonságom magyar időkben se tanult meg magyarul, pedig Ferenc Jóska uralkodása alatt nőtt fel. Most meg mindenki legyen ósromán? Mind gazember, aki ezt kitalálta! Mind gazember, úgy tudják meg tőlem, Brătianu, Goga, Maniu, Lupu, a fene tudja, kicsoda még, mind! Maga igyék egy jó, forró rumos teát, pihenje ki magát. Én nem szólok a hivatalában arról, hogy mi történt. Nem is jelentem. Két szép fia van, álljon talpra, jóember! Amit Isten adott, az életünket ne dobjuk el a magunk önszántából. Ezzel is csak azoknak a gazembe- reknek segítünk. Ők éppen azt akarják, hogy maguk elpusz- tuljanak, de mielőbb. Ne hagyja magát: Engem sose bántott senki a régi világban azért, mert román vagyok, én is meg- védek most, hogy román világ lett, mindenkit, aki nem román! Nem tehetünk róla, hogy minek születünk. Van elég csaló, uszító, tolvaj, sikkasztó, azok miért nem ugrálnak bele a Körösbe?! Mind behajítanám, és nem is ugranék utánuk. Ideállhatok a spór mellé, hogy megszáradjon a ruhám?..

Amikor apánknak ez a családi okból végső elkeseredésében elkövetett öngyilkossági kísérlete történt, 1929-ben Zoltán bátyám már kilencéves elmúlt, én meg az ötödik évemben jártam. Homályos emlékem van a napról, a kora reggeli órá- ról, amikor hazahozta egy ugyancsak csuromvizes, barna ruhás rendőr. Jóságos és igen együttérző szavaira a bátyám is emlékezett, de később apámat is kifaggattam a történetek- ről.

– Akkor a ti folyton romló egészségi állapototok miatt tet- tem szóvá többször is anyátok előtt, hogy el kellene adnunk azt a rossz, nedves falú Ferenc utcai házat, ahol születtem, és megvenni ezt a Temető utcai telket, s felépíteni rá ezt a házat, amelynek udvarán beszélgetünk, fiam. Mi örökké csak anyagi dolgokon vitáztunk. Ahányszor szóba került a házhely-vásárlás és az építkezés ügye, mindaz, amit Szőke Ferenc főorvos javasolt a ti érdeketekben, az újra tüzet

élesztett közöttünk, mégpedig hosz- szan parázsló tüzet, mely fel-fellán- golt és égetett. Mikor aztán az orvos egyik találkozásunk alkalmával újra sürgette, hogy költözzünk egészsé- sebb otthonba, igen paprikás hangu- latban érkeztem haza a hivatalból. Ilyenkor – kerülendő a marakodást –, míg mérgelem lohad –, az volt a szo- kásom, hogy hazaérve nem mentem a lakásba egyenest, hanem hátrabo- torkáltam az udvarunkba széjjelnéz- ni, megtekinteni a méhest, a baromfiakat, a gyümölcsfákat, hogy rendben vannak-e, és csak dühöm csillapultával mentem be a házba. Anyátok persze tudta, hogy mi bánt, ő viszont készült az összetűzésre. Kikiabált a konyhaablakon: „Ugyan mi a fenét mászkálsz ott, ha már hazajöttél? Meddig várjalak itt, a kimért levessel?” Én épp a civódást akartam elkerülni, de anyátok éles, provokáló hangja felbőszített. Elővet- tem én is a „nagydobot”, aztán bumm, bele a két dobverővel, zeng- jen a ház, ha csak ez hiányzik! Össze- vissza sértegettük egymást. Én is elvesztettem az idegeim fölött az uralmat, és azt találtam mondani, hogy „a fene ette volna meg azt a per- cet, amikor feleségül kértelek!” Mire ő így replikázott: „Ó, de odavagy most! Vajon ki a fenét vettél volna el, te nyomorult, te nyomorék? Hiszen még annyi pénzed se volt, hogy leg- alább a jegygyűrűt megvegyed!” Ezzel aztán halálos sebet ütött raj- tam, talán ő se tudta, mekkorát! (...)

Eközben, mint mindig, ha a gazdasá- gi helyzet romlott – márpedig 1929- ben Romániára is jelentős mérték-

ben hatott a világgazdasági válság –, kiéleződött a hatalom és a politikai szélsőségek közötti nyílt harc. Politikai amnesztiát követelő gyűlések zajlottak Váradon, amelyeken Ulmann Sándor, dr. Szántó Dezső, Lucrețiu Pătrășcanu, I. C. Frimu és más kommunisták és szocialisták szabadon bocsá- tását követelte a szervezett munkásság. 1929 első márciusi vasárnapján, délben mintegy száz ifjúmunkás vonult föl a váradi korzón, kiáltozva a tüntetés jelszavait, s röpiratokat osztogatott. A rendőrség ott termett, szétverte őket, mintegy hatvan ifjúmunkást letartóztatott. A kommunisták az egész országban megrendezték az úgynevezett „Vörös Nap”-ot, tüntetéseket szerveztek, de komolyabb zavargásra csak Váradon és Marosvásárhelyen került sor. Vásárhelyen több mint kétezer ember tüntetett és verekedett össze a rendőr- séggel. A szocdemek tiltakoztak a „felelőtlen elemek” akciói ellen. Úgy vélték, hogy az ilyen demonstratív „Vörös Napok” nem annyira a munkásosztály erejét mutatják meg, mint ahogy a röplapok hirdették, hanem azt inkább, hogy kik a kommunisták, kiket lehet és kell még letartóztatni és hülyé- re verni a lakosság köréből. Provokálták az elnyomás szigo- rítását, ártatlanul odasodródott embereket juttattak börtön- be, míg a megmozdulások szervezői külföldi útlevellel felszerelve, vagy illegális úton, többségükben megléptek!

Fónagy János munkásvezér tüdőbajban halt meg a doftánai börtönben, ő Kahána Mózessel együtt próbált megszökni, sikertelenül. Temesvári temetésén tűzharc tört ki a balolda- li munkásság és a rendőrség között. Itt is lebukott hatvan- két ember, aki a börtön falain kívül többet használhatott volna a mozgalomnak, mint odabent. A mártírt szép csend- ben, az öntudatos gyász méltóságával kellett volna eltemet- ni. Elkerülni minden, lebukással járó provokációt. Az inci- dens nyomán a rendőrség, sőt, a kormány kilátásba helyezte az Egységes Szakszervezetek feloszlását, mivel bebizonyo- sodott, hogy az illegális kommunista párt fedőszervei. (Ez így is volt!) A váradi bíróság június elsején rendelte el az Egységes Szakszervezetek feloszlását, a Munkásotthon bezárását, vagyonának elkobzását. A vádat román ügyész, Valer Sovrea képviselte, az ítéletet viszont magyar bírók, Aliquander Kálmán és Kálnay Andor mondták ki. Május elsején, amikor a nagy berlini zavargások zajlottak, Vára- don, a Pável utcai munkásotthonban szocdem gyűlés volt, amelyen Aurel Lazăr polgármester is részt vett, valamint a

már említett dr. Gyenge János presbi- teriánus(!) lelkész. A beszédet a később, 1938-ban fasiszta terroristák, vasgárdisták áldozatává lett dr. Böszörményi Emil tartotta.

A milliomosoknak is tartogatott valamit ez a hónap: Rothschildné Wertheimstein Rózsika hazalátoga- tott Londonból Nagyváradra, ahon- nan 21 évvel előbb ment férjhez világhíres gazdag urához! Egy nővére élt akkor még Váradon, Aranka, a cséhtelevi uradalom gazdája. „A régi Ritoók utcai kúriában szállt meg, 19 éves lánya kíséretében – lelkendez- tek a lapok. Hozzátették: – Egyébként senkit nem fogad. Ne járjanak a nya- kára koldulni.” Egyik lap újságírója azt írta: „Kislánya édesen, magyarul mosolygott.” Érdemes lett volna meg- tudni, hogyan csinálta...

Közben rotyogott a nagypolitika fazekában is a holnapi leves: Mária anyakirályné találkozott és kibékült kitagadott fiával, Károllyal az észak- franciaországi Dinard-ban. Jelen volt Manoilescu volt pénzügyi államtit- kár is, aki 1927 őszén karlizmus vád- jával állt a bíróság előtt. Akkor tagad- ta, hogy Károly híve lett volna, most bizonyította. „Nincs politikai jelentő- sége a találkozásnak, családi ügy... anyja és fia látták egymást...” – írták a lapok. A távlatokat szem előtt tartó újságírók tudták, hogyan kell ilyen- kor fogalmazni. Azért a liberálisok körében idegesség mutatkozott. „Kár- oly tudja – volt olvasható a lapokban –, hogy soha többé, semmilyen jövője nem lehet Romániában!” (Nem bizony, a következő év június hatodi-

káig, amikor hazatérve kiskorú fia, Mihály helyett elfoglalta a királyi trónt...) Az uralkodó legbefolyásosabb hazai száláscsinálója az erdélyi, majd nagy-romániai politikai élet egyik vezéralakja, Iuliu Maniu volt. 1918 decemberében az Erdélyi Kormányzótanács, a Consiliul Dirigent elnöke, tíz év múlva Románia miniszterelnöke lett.

Octavian Goga nagy ellenfél volt Maniu számára, nagyobb tudású, de Maniura mégis jobban hallgattak Erdély román nacionalistái. Az 1920. évi Averescu–Goga-kabinet oszlatta föl Maniu erdélyi Consiliul Dirigentjét. Maniu ötvenévesen, 1928-ban került hatalomra, egyesítette az erdélyi Román Nemzeti Pártot a regáti, Mihalache néptanító vezette Parasztpárttal. Gogát mélyen sértette, hogy ő nem hat Erdélyre, Maniut pedig szinte vakon követik. Pedig Goga színesebben, Maniu fakóbban beszélt, politizált. De míg Goga autón járt, Maniu mindig buszon és vonaton, „emberközelen”. Goga lapja, a *Țara Noastră* (Hazánk) állandóan uszított Maniu ellen. Goga kedvelt támadási motívuma volt Maniu ellen, hogy „csak a Bibliát olvassa, azt is magyarul!” Máskor így írt: „Vajon Maniu milyen nyelven beszélget a francia követtel, hiszen a követ úr nem tud magyarul?” Iorga emlékiratai is tele vannak Maniut rágalmazó részletekkel: „Órákig beszélhetsz vele, és még mindig nem tudod, mit akar!”

A sokat vitatott 1918. december elsejei gyulafehérvári nyilatkozat egyik szerzője Maniu volt. Mikor tíz év múlva kormányra lépett, azt várta az erdélyi magyarság, hogy ő majd betű szerint végre fogja hajtani az ígéreteket Nem tette! A Magyar Párt két évig várta türelemmel, mikor fog hozzá végre, majd 1930. október 26-án nagygyűlést hívott össze Szatmárnémetibe. Tiltakozó határozatot fogadtak el a fokozódó nemzetiségi sérelmek miatt: hadd hallja a kisebbség szavát az akkor már megkoronázott új király, II. Károly is. A határozat leszögezte: a romániai magyarság az elszegényedés és a kulturális elnyomás lejtőjére került. Tiltakozott a nagygyűlés a megkülönböztetések, a rendőri-csendőri magyarellenes terror, a besúgórendszer, a közigazgatási és jogi elnyomás miatt. Továbbá tiltakozott a Magyar Párt „Maniu, Mironescu és Titulescu urak” külföldnek szóló, megnyugtató nyilatkozatai ellen, amelyek nemzetiségi Kánaánnak próbálják feltüntetni Romániát. A tizenkét éves

ígéretekből 1930-ig nem lett semmi, ezért a Népszövetség elé fogják tární az erdélyi magyarság helyzetéről szóló jelentést, a sérelmeket, a tényeket. Cuza professzor fő embere, Corneliu Zelea Codreanu viszont propagandakörútra indult, kezdve Torda-Aranyos megyével. Hirdette: a Cuza-pártot kell támogatni, „Cuza apostolt”. Vissza kell fizetni minden eddig beinkasszált adót a román parasztságnak. Telik a zsidók pénzéből, amit viszont el kell venni, aztán tehervagonokba rakni őket, és menél távolabbra utaztatni, hogy sose térhessenek vissza! „Ha mi hatalomra kerülünk – hirdette a vasgárdista Codreanu –, minden párttagnak 2000 lej fix fizetést ad a kormány.” Uniformisról beszélt, amelyhez pulykatollas süveg tartozik majd. (...)

1930 januárjában a román lapok örömmel köszöntik Szabó Dezső író újra ismételt bejelentéseit, hogy Romániába költözik, és ott Gheorghe Mille néven román író lesz, mert csalódott a magyarságban... Szabó Dezső blöffjére, miszerint megundorodva a magyarországi állapotoktól s a magyarság magatartásától, román íróvá lesz, a román sajtó hangadó orgániumai rögvest ujjongva válaszoltak. Perédy György váradi szerkesztő februárban fölkereste Szabó Dezsőt trónoló helyén, a budai Philadelphia kávéházban, ahol hódolóinak harsogta szélsőséges, ám igen szórakoztató átkait az akkori magyar közéletre s vezetőire. Perédy kifaggatta: igaz-e, amit önmagáról terjeszt, vagy csak afféle nyíldöfés az ellenfeleibe? Pamfil Şeicaru sovinizta publicista

a *Curentulban*, a *Viitorul* című lap pedig vezércikkben üdvözölte Szabó Dezső, azaz a leendő „Gheorghe Mille” jövődöbéli román író nagyság elhatározását. Perédy beszámolójából kivehetően, Szabó Dezső igen zavaros válaszában kifejtette: elhatározása „komoly”, most tanul románul, lehet, hogy épp a *Curentulnál* fog dolgozni (ez volt az egyik legvéresebb szájú magyarfaló román napilap!), és tanulmányokat fog publikálni román nyelven, irodalmi témákról. Elhatározásának okát – mondotta – nem tudja megadni, Perédy konzekvenciája az volt: blöff, Szabó Dezső csak beszél a levegőbe! A *Nagyváradi* 1930 márciusában közölte az interjú teljes szövegét. „Összes vetésem hiába volt!” – szögezi le Szabó.

Váradról Tabéry Géza reagált a nyilatkozatra. Emlékeztette a pesti író: pár éve szláv származással vádolta őt, Tabéryt, most pedig előáll az ő román származásának hazugságával. Tabéry fölívta budapesti zseni kollégájának a figyelmét a tényre, hogy „Írónak lenni Bukarestben se nagy vigalom”, valódi román írónak sem: kenyérgondok, intrikák, politikai csetepaték nehezítik a dolgát. A kormányt ölelgető konformistának pedig Magyarországon is jól megy, lásd Herczeg, Zilahy vagy még előbb Jókai példáját. Az ellenzékivel Román-

niában is keményen elbánnak, lásd Panait Istrati sorsát. A továbbiakban Tabéry szemére veti Szabó Dezsőnek, hogy tíz éve még diákgyűléseken ő szította azt a fehérterrort gerjesztő kurzusszellemet, amelyet most „görénykurzus”-ként emleget, joggal. De hát ki hatott kire? Patológias alkat Sz. D. – írja –, nem szabad komolyan venni. „A ház helyén, amelyben Kolozsvárott gyermekkorában Szabó Dezső lakott, ma az elmekórház áll” – írja rafinált célzás-ként. És – kérdi végül – fog-e ott állni vajon egy szégyenoszlop is, emlékeztetve a „legnagyobb magyar törtető”-re, mementóként?

(Folytatjuk)

*A szöveget gondozta és szerkesztette
SZILÁGYI ALADÁR*